ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

ΜΗΧΑΝΙΚΟΙ Η/Υ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΔΥΑΔΙΚΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ

(ΑΚΕΡΑΙΟΙ ΑΡΙΘΜΟΙ)

Γ. Τσιατούχας

Παράρτημα Α

Διάρθρωση

1. Βάσεις αριθμητικών συστημάτων
2. Μετατροπές μεταξύ βάσεων
3. Αρνητικοί δυαδικοί αριθμοί
4. Αριθμητικές πράξεις δυαδικών αριθμών

Βάσεις Αριθμητικών Συστημάτων Ι

		Θέση Εκατοντάδων (100)	Θέση Δεκάδων (10)	Θέση Μονάδων (1)		Θέση Δεκάτων (.1)	Θέση Εκατοστών (.01)	Θέση Χιλιοστών (.001)		
d_n	...	d_2	d_1	d_0	.	d_{-1}	d_{-2}	d_{-3}	...	d_{-k}

$$\text{Αριθμός} = \sum_{i=-k}^{n} d_i \times 10^i$$

Γενική μορφή δεκαδικού αριθμού

$d_i \in [0, \ldots, 9]$

Βάση

$$\text{Αριθμός} = \sum_{i=-k}^{n} d_i \times 2^i$$

Δυαδικό σύστημα

$d_i \in [0, 1]$ bit

Οκταδικοί αριθμοί

$d_i \in [0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7]$

Δεκαεξαδικοί αριθμοί

$d_i \in [0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, A, B, C, D, E, F]$

Βάσεις Αριθμητικών Συστημάτων ΙΙ

Δυαδικό

1	1	1	1	1	0	1	0	0	0	1
1×2^{10}	$+1\times2^9$	$+1\times2^8$	$+1\times2^7$	$+1\times2^6$	$+0\times2^5$	$+1\times2^4$	$+0\times2^3$	$+0\times2^2$	$+0\times2^1$	$+1\times2^0$
1024	+ 512	+ 256	+ 128	+ 64	+ 0	+16	+ 0	+ 0	+ 0	+ 1

Οκταδικό

3	7	2	1
3×8^3	$+7\times8^2$	$+2\times8^1$	$+1\times8^0$
1536	+ 448	+ 16	+ 1

Δεκαδικό

2	0	0	1
2×10^3	$+0\times10^2$	$+0\times10^1$	$+1\times10^0$
2000	+ 0	+ 0	+ 1

Δεκαεξαδικό

7	D	1
7×16^2	$+13\times16^1$	$+1\times16^0$
1792	+ 208	+ 1

Ο αριθμός 2001 στο δυαδικό, οκταδικό, δεκαδικό και δεκαεξαδικό.

Αντιστοίχηση Αριθμών σε Διαφορετικές Βάσεις Ι

Δεκαδικοί αριθμοί και οι ισοδύναμοί τους δυαδικοί, οκταδικοί και δεκαεξαδικοί αριθμοί.

Δεκαδικός	Δυαδικός	Οκταδ.	Δεκαεξ
0	0	0	0
1	1	1	1
2	10	2	2
3	11	3	3
4	100	4	4
5	101	5	5
6	110	6	6
7	111	7	7
8	1000	10	8
9	1001	11	9
10	1010	12	A
11	1011	13	B
12	1100	14	C
13	1101	15	D
14	1110	16	E

Αντιστοίχηση Αριθμών σε Διαφορετικές Βάσεις ΙΙ

… συνέχεια.

Δεκαδικός	Δυαδικός	Οκταδ.	Δεκαεξ
15	1111	17	F
16	10000	20	10
20	10100	24	14
30	11110	36	1E
40	101000	50	28
50	110010	62	32
60	111100	74	3C
70	1000110	106	46
80	1010000	120	50
90	1011010	132	5A
100	11001000	144	64
1000	1111101000	1750	3E8
2989	101110101101	5655	BAD

Μετατροπή Μεταξύ Αριθμητικών Βάσεων Ι

Παράδειγμα 1

Δεκαεξαδικό	1	9	4	8	.	B	6			
Δυαδικό	0001	1001	0100	1000	.	1011	0110	0		
Οκταδικό	1	4	5	1	0	.	5	5	4	

Δυαδικό: 0001100101001000.101101100

Παράδειγμα 2

Δεκαεξαδικό	7	B	A	3	.	B	C	4		
Δυαδικό	0111	1011	1010	0011	.	1011	1100	0100		
Οκταδικό	7	5	6	4	3	.	5	7	0	4

Δυαδικό: 0111101110100011.101111000100

Παραδείγματα μετατροπής από οκταδικό σε δυαδικό και από δεκαεξαδικό σε δυαδικό.

Μετατροπή Δεκαδικού σε Δυαδικό

Μετατροπή του δεκαδικού αριθμού 1492 σε δυαδικό με διαδοχικές διαιρέσεις με το 2.

Η διαδικασία γίνεται κατακόρυφα ξεκινώντας από την κορυφή.

Π.χ. το 93 διαιρούμενο με το 2 δίνει πηλίκο 46 και υπόλοιπο 1, τα οποία γράφονται στην επόμενη γραμμή.

Πηλίκα	Υπόλοιπα
1492	
746	0
373	0
186	1
93	0
46	1
23	0
11	1
5	1
2	1
1	0
0	1

1 0 1 1 1 0 1 0 1 0 0 $= 1492_{10}$

Μετατροπή Δυαδικού σε Δεκαδικό

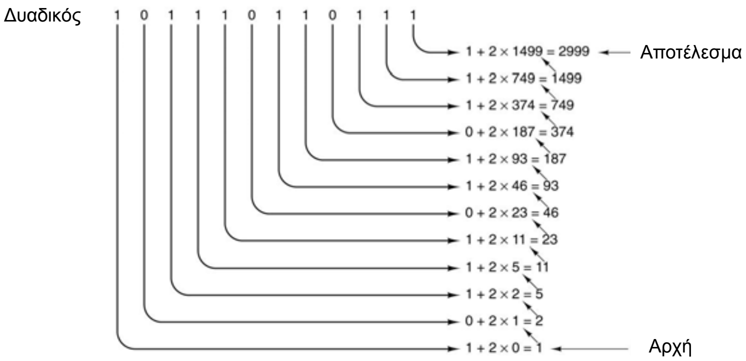

Μετατροπή του δυαδικού αριθμού 101110110111 σε δεκαδικό με διαδοχικούς διπλασιασμούς, αρχίζοντας από χαμηλά.

Κάθε γραμμή σχηματίζεται διπλασιάζοντας την γραμμή που βρίσκεται από κάτω και προσθέτοντας το αντίστοιχο bit του δυαδικού αριθμού.

Π.χ. το 749 είναι το διπλάσιο του 374 συν το bit 1 του δυαδικού αριθμού που βρίσκεται στην ίδια γραμμή με το 749.

Αρνητικοί Δυαδικοί Αριθμοί

Με m bits μπορούμε να αναπαραστήσουμε τους ακέραιους αριθμούς από 0 έως 2^m-1 (δηλ. από $\underbrace{00\ldots0}_{\text{m-bits}}$ έως $\underbrace{11\ldots1}_{\text{m-bits}}$).

Πως θα μπορούσαμε όμως να αναπαραστήσουμε αρνητικούς αριθμούς;

Μια απλή λύση είναι η δέσμευση ενός bit (π.χ. το αριστερότερο bit) που θα αναπαριστά το πρόσημο (+ ή −) και συνεπώς θα παραμείνουν m−1 bits για την αναπαράσταση του μέτρου του αριθμού. Αυτό το σύστημα ονομάζεται αναπαράσταση *προσημασμένου μέτρου* (*signed magnitude*). Υπάρχουν όμως και άλλα συστήματα, όπως:

- Συμπλήρωμα ως προς 1 (one's complement)
- Συμπλήρωμα ως προς 2 (two's complement)
- Πλεόνασμα κατά 2^{m-1} (excess 2^{m-1})

Προσημασμένο Μέτρο

- Το αριστερότερο (πιο σημαντικό) bit χρησιμοποιείται για το πρόσημο:
  (0 → + και 1 → −)
- Τα υπόλοιπα bit περιέχουν την απόλυτη τιμή του αριθμού (μέτρο).
- Συνεπώς με m bits συμβολίζουμε τους αριθμούς:
  $[-(2^{m-1}-1)$ έως $+(2^{m-1}-1)]_{10}$ δηλαδή $[\,\underbrace{\underline{1}11...1}_{m}$ έως $\underbrace{\underline{0}11...1}_{m}\,]_2$

Π.χ. η αναπαράσταση των αριθμών +37 και −37 με 8 bits θα είναι:

+37 = <u>0</u>0100101

−37 = <u>1</u>0100101

δηλ. ένα bit για το πρόσημο και επτά bits για το μέτρο.

- Προβλήματα:
  - Υπάρχουν δύο αναπαραστάσεις του μηδέν (000...0 & 100...0)
  - Υπάρχει δυσκολία στην υλοποίηση των πράξεων

Συμπλήρωμα ως προς 1

- Το αριστερότερο (πιο σημαντικό) bit χρησιμοποιείται για το πρόσημο:
  (0 → + και 1 → −)
- Τα υπόλοιπα bit περιέχουν την απόλυτη τιμή του αριθμού (μέτρο).
- Για να βρούμε τον αρνητικό αριθμό αντιστρέφουμε όλα τα bits του αντίστοιχου θετικού αριθμού.
- Συνεπώς με m bits συμβολίζουμε τους αριθμούς:
  $[-(2^{m-1}-1)$ έως $+(2^{m-1}-1)]_{10}$ δηλαδή $[\,\underline{1}00...0$ έως $\underline{0}11...1\,]_2$

Π.χ. η αναπαράσταση των αριθμών +37 και −37 με 8 bits θα είναι:

+37 = <u>0</u>0100101

−37 = <u>1</u>1011010

δηλ. ένα bit για το πρόσημο και επτά bits για το μέτρο.

- Προβλήματα:
  - Υπάρχουν δύο αναπαραστάσεις του μηδέν (000...0 & 111...1)
  - Υπάρχει δυσκολία στην υλοποίηση των πράξεων

Συμπλήρωμα ως προς 2

- Το αριστερότερο (πιο σημαντικό) bit χρησιμοποιείται για το πρόσημο:
  ($0 \rightarrow +$ και $1 \rightarrow -$)
- Τα υπόλοιπα bit περιέχουν την απόλυτη τιμή του αριθμού (μέτρο).
- Για να βρούμε τον αρνητικό αριθμό υπολογίζουμε το συμπλήρωμα ως προς 1 του θετικού αριθμού και προσθέτουμε στο αποτέλεσμα το 1. *Τυχόν τελικό κρατούμενο αγνοείται !*
- Συνεπώς με m bits συμβολίζουμε τους αριθμούς:
  $[-(2^{m-1}) \text{ έως } +(2^{m-1}-1)]_{10}$ δηλαδή $[\,\underline{1}00...0 \text{ έως } \underline{0}11...1\,]_2$

  Π.χ. η αναπαράσταση των αριθμών +37 και −37 με 8 bits θα είναι:

  $+37 = \underline{0}0100101$

  $-37 = \underline{1}1011010 + 1 = \underline{1}1011011$

  δηλ. ένα bit για το πρόσημο και επτά bits για το μέτρο.
- Παρατηρήσεις:
  - Μοναδική αναπαράσταση του μηδέν (000...0)
  - Ευκολότερη υλοποίηση των πράξεων
  - Υπάρχει ένας αρνητικός περισσότερος σε σχέση με τους θετικούς

Πλεόνασμα κατά 2^{m-1}

- Ο αριθμός αναπαρίσταται αθροίζοντάς τον με το 2^{m-1}.
- Συνεπώς με m bits έχουμε πλεόνασμα κατά 2^{m-1} και συμβολίζουμε τους αριθμούς:
  $[-(2^{m-1}) \text{ έως } +(2^{m-1}-1)]_{10}$ δηλαδή $[\,\underline{0}00...0 \text{ έως } \underline{1}11...1\,]_2$

  Π.χ. η αναπαράσταση των αριθμών +37 και −37 με 8 bits θα είναι:

  $+37 = +37 + 128 = 165 = \underline{1}0100101$

  $-37 = -37 + 128 = 91 = \underline{0}1011011$

  δηλ. ένα bit για το πρόσημο και επτά bits για το μέτρο.

- Παρατηρήσεις:
  - Μοναδική αναπαράσταση του μηδέν (100...0)
  - Ευκολότερη υλοποίηση των πράξεων
  - Υπάρχει ένας αρνητικός περισσότερος σε σχέση με τους θετικούς
  - Ταυτόσημο με το συμπλήρωμα ως προς 2 αλλά με αντεστραμμένο πρόσημο

Παραδείγματα Αναπαράστασης Αρνητικών Αριθμών I

N decimal	N binary	–N signed mag.	–N 1's compl.	–N 2's compl.	–N excess 128
1	00000001	10000001	11111110	11111111	01111111
2	00000010	10000010	11111101	11111110	01111110
3	00000011	10000011	11111100	11111101	01111101
4	00000100	10000100	11111011	11111100	01111100
5	00000101	10000101	11111010	11111011	01111011
6	00000110	10000110	11111001	11111010	01111010
7	00000111	10000111	11111000	11111001	01111001
8	00001000	10001000	11110111	11111000	01111000
9	00001001	10001001	11110110	11110111	01110111
10	00001010	10001010	11110101	11110110	01110110

Αρνητικοί αριθμοί των 8-bit στα 4 συστήματα αναπαράστασης.

Παραδείγματα Αναπαράστασης Αρνητικών Αριθμών II

N decimal	N binary	–N signed mag.	–N 1's compl.	–N 2's compl.	–N excess 128
20	00010100	10010100	11101011	11101100	01101100
30	00011110	10011110	11100001	11100010	01100010
40	00101000	10101000	11010111	11011000	01011000
50	00110010	10110010	11001101	11001110	01001110
60	00111100	10111100	11000011	11000100	01000100
70	01000110	11000110	10111001	10111010	00111010
80	01010000	11010000	10101111	10110000	00110000
90	01011010	11011010	10100101	10100110	00100110
100	01100100	11100100	10011011	10011100	00011100
127	01111111	11111111	10000000	10000001	00000001
128	Nonexistent	Nonexistent	Nonexistent	10000000	00000000

Αριθμητικές Πράξεις Δυαδικών

1ος Προσθετέος	0	0	1	1
2ος Προσθετέος	+0	+1	+0	+1
Άθροισμα	0	1	1	0
Κρατούμενο	0	0	0	1

Άθροισμα bits

Πρόσθεση με αναπαράσταση στα συμπληρώματα ως προς 1 και 2

Δεκαδικό	Συμπλήρωμα ως προς 1	Συμπλήρωμα ως προς 2
10	00001010	00001010
+ (–3)	11111100	11111101
+7	1 00000110	1 00000111
	κρατούμενο 1	αποβάλλεται
	00000111	

Απλούστερη υλοποίηση !
Κάνουμε πρόσθεση όλων των bits κατά θέση
και αγνοούμε τυχόν τελικό κρατούμενο

Πράξεις στο Συμπλήρωμα ως προς 2

Δεκαδικό	Δυαδικό	Δεκαδικό	Δυαδικό
+ 6	00000110	− 6	11111010
+13	00001101	+13	00001101
+19	00010011	+ 7	00000111
+ 6	00000110	− 6	11111010
−13	11110011	−13	11110011
− 7	11111001	− 19	~~1~~ 11101101

αγνοείται !

Βλ. ενότητα 1-6, Ψηφιακή Σχεδίαση, Μ. Mano
Προσοχή ∃ λάθη !

Εύρεση αριθμού

Αντιστρέφουμε τον αριθμό:
11101101 → 00010010
και προσθέτουμε τη μονάδα:
00010010 + 1 = 00010011 ≡ 19_{10}
Συνεπώς ο αρχικός αριθμός είναι ο -19_{10}

- Υπερχείλιση (overflow):

− 113	10001111
− 20	11101100
− 133	~~1~~ 01111011 = + 61_{10}

Η πεπερασμένη μνήμη των υπολογιστών μας αναγκάζει να χρησιμοποιούμε μόνο αριθμούς που μπορούν να αναπαρασταθούν με καθορισμένο αριθμό ψηφίων – *αριθμοί πεπερασμένης ακρίβειας* !

Ανιχνεύεται υπερχείλιση όταν οι προσθετέοι έχουν το ίδιο πρόσημο και το αποτέλεσμα έχει διαφορετικό.

Αφαίρεση στο Συμπλήρωμα ως προς 2

Παίρνουμε το συμπλήρωμα ως προς 2 του αφαιρετέου (συμπεριλαμβανομένου και του bit προσήμου) και το προσθέτουμε στο μειωτέο (συμπεριλαμβανομένου και του bit προσήμου). Τυχόν κρατούμενο αγνοείται.

αγνοείται !

Π.χ. η αφαίρεση –6 – (−13) = –6 + (+13) = +7 θα είναι:

$$\underbrace{(11111010)}_{\text{μειωτέος}} - \underbrace{(11110011)}_{\text{αφαιρετέος}} = (11111010) + \underbrace{(00001101)}_{\text{συμπλήρωμα ως προς 2 αφαιρετέου}} = \cancel{1}(00000111)$$

Συμβολικά η αφαίρεση παρουσιάζεται ως ακολούθως:

$$x - y = x + (-y) = x + \overline{y} + 1$$

αντιστροφή

δηλ. συντελείται μία αντιστροφή και ολοκληρώνεται η πράξη αποκλειστικά με προσθέσεις !